

TASVIRIY SAN'AT TA'LIMIDA VIZUAL SAVODXONLIK VA IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

**Mamadaliyeva Ominaxon
Muhammadjonovna.**

*Madaniyat boshqarmasi tasarrufidagi
Farg'ona viloyati Beshariq tumani 18-sonli Bolalar
musiqa va san'at maktabi Tasviriy san'at sinfi
o'qituvchisi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada tasviriy san'at ta'limining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, ayniqsa vizual savodxonlik, ijodiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, estetik did va madaniy identifikatsiyani shakllantirishdagi ilmiy-metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi tasviriy san'atni faqat amaliy tasvir yaratish yoki estetik mashg'ulot sifatida emas, balki shaxsning ko'p qirrali intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydigan kompleks pedagogik maydon sifatida asoslashdan iborat. Ishda UNESCOning madaniyat va san'at ta'limi bo'yicha zamonaviy ramkaviy hujjatlari, OECDning ijodiy va tanqidiy fikrlashni o'qitish hamda baholashga doir yondashuvlari, shuningdek tasviriy san'at sohasining vizual ifoda, madaniy narrativ, innovatsion tafakkur va ijodiy iqtisodiyot bilan bog'liqligiga oid nazariy qarashlar tizimlashtirildi. Metodologik jihatdan konseptual tahlil, qiyosiy sharh, normativ talqin va didaktik sintez usullaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalarida tasviriy san'at ta'limi o'quvchilarda kuzatuvchanlik, kompozitsion tafakkur, semantik ko'rish, ramziy talqin, g'oya ishlab chiqish, vizual argumentatsiya va reflektiv baholash ko'nikmalarini rivojlantirishi ko'rsatildi. Shu bilan birga, o'qitish jarayonida reproduktiv topshiriqlarga ortiqcha tayanish, baholash mezonlarining noaniqligi, o'qituvchi tayyorgarligining notekisligi, raqamli vizual muhitning tez o'zgarishi hamda ta'lim va madaniyat siyosati o'rtasidagi uzilish kabi muammolar ham ochib berildi. Maqolada tasviriy san'at ta'limi samaradorligini oshirish uchun vizual savodxonlikka asoslangan kompetensiyaviy model, jarayon va natijani birgalikda baholash, fanlararo integratsiya, analog va raqamli ijod vositalarining muvozanatli qo'llanilishi hamda o'quvchini "tasvir yaratuvchi" bilan birga "tasvirni o'quvchi va talqin qiluvchi" subyekt sifatida shakllantirish zarurligi asoslab beriladi. UNESCOning 2024-yilgi Culture and Arts Education ramkasi san'at ta'limini "about, with and through the arts" tamoyili asosida, ya'ni san'at haqida, san'at yordamida va san'at orqali o'qitish sifatida talqin qiladi; unda san'at ta'limi sifatli, inklyuziv va adolatli ta'limning tarkibiy qismi ekani qayd etilgan. OECD esa ijodiy fikrlashni original va samarali g'oyalarning paydo bo'lishi, ularni baholash va takomillashtirishga olib keladigan tafakkur sifatida

izohlaydi; bu esa tasviriy san'at darsining "rasm chizish"dan ko'ra ancha keng intellektual maydon ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar:	tasviriy san'at, san'at ta'limi, vizual savodxonlik, ijodiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, estetik tarbiya, kompozitsiya, vizual argumentatsiya, madaniy identifikatsiya, pedagogika.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida tasviriy san'atning o'rnini ko'p hollarda noto'g'ri toraytirilib, u asosan qobiliyatli o'quvchilar uchun "ijodiy mashg'ulot", sinf muhitini bezovchi bo'lmagan yumshoq fan yoki estetik hordiq beruvchi dars sifatida talqin qilinadi; holbuki, xalqaro ilmiy va siyosiy yondashuvlar tasviriy san'atni kognitiv, emotsional, ijtimoiy va madaniy rivojlanishning muhim mexanizmlaridan biri sifatida ko'rsatmoqda. UNESCOning san'at va madaniyat ta'limiga oid hujjatlarida madaniyat va san'at ta'limi insoniyatning umumiy boyligi, barcha uchun ochiq bo'lishi lozim bo'lgan ta'limiy ne'mat ekani, u shaxs va jamiyat farovonligiga xizmat qilishi, madaniy xilma-xillikni anglash, inson huquqlari, gender tengligi, inklyuziya va barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uzviy bog'liq ekani ta'kidlanadi. 2006-yildagi UNESCO Road Map for Arts Education san'at ta'limini ijodiy va madaniy ongli jamiyat qurishning muhim sharti sifatida ko'rgan bo'lsa, 2024-yilgi yangilangan ramkaviy yondashuv bu g'oyani yanada chuqurlashtirib, san'at ta'limini siyosat, maktab amaliyoti, mahalliy hamjamiyat, madaniy institutlar va ijodiy sanoatlar o'rtasidagi uzviy ekotizim sifatida talqin qiladi. Tasviriy san'at sektori esa UNESCOga ko'ra rangtasvir, haykaltaroshlik, fotografiya, amaliy bezak san'ati, hunarmandchilik va raqamli san'atni o'z ichiga oladi; u nafaqat estetik ifoda maydoni, balki madaniy hikoyalarni yaratish, qarashlarni shubha ostiga qo'yish, yangi shakllarda fikrlash va innovatsiyani qo'zg'atish vositasidir. Demak, tasviriy san'at ta'limi o'quvchining faqat qo'l harakati yoki nusxa ko'chirish malakasini emas, balki tasvirni o'qish, vizual xabarni talqin qilish, obraz va g'oya o'rtasidagi bog'lanishni tushunish, kompozitsion qaror qabul qilish, muqobil vizual yechimlarni ishlab chiqish, tarixiy va zamonaviy estetik kodlarni farqlash, vizual madaniyatning ijtimoiy mazmunini anglash kabi ko'nikmalar majmuini shakllantiradi. OECDning ijodiy fikrlash bo'yicha yondashuvi aynan shu nuqtani mustahkamlaydi: kreativlik biror "tug'ma mo'jiza" emas, balki ta'lim orqali rivojlantiriladigan, original va foydali g'oyalarni ishlab chiqish, ularni tekshirish va takomillashtirishga tayangan tafakkur jarayonidir; PISA 2022 Creative Thinking baholashi ham vizual ifoda, yozma ifoda, ijtimoiy muammo yechimi va ilmiy muammo yechimi kabi turli domenlarda o'quvchining ochiq vazifalar asosida original g'oyalar yaratish, baholash va yaxshilash qobiliyatini o'lchashga qaratilgan. Bu yondashuv tasviriy san'atni "qo'shimcha fan" emas, balki kreativlik, tanqidiylik va

refleksiyani sinab ko‘rishning tabiiy laboratoriyasi sifatida ko‘rsatadi. UNESCOning 2024-yildagi sharh materiallari san‘at ta‘limida ishtirok etgan o‘quvchilarda akademik va noakademik natijalar yaxshiroq bo‘lishi, o‘qishga qatnashish, stressni kamaytirish, chidamlilik, sabot, hamkorlik va sinf xulqi bilan bog‘liq ijobiy korrelyatsiyalar kuzatilishini qayd etadi; ya‘ni tasviriy san‘at “bezakli fan” emas, balki maktab muhitining insonlashuviga xizmat qiladigan kuchli omildir. Biroq amaliyotda ko‘plab ta‘lim muassasalarida tasviriy san‘at darsi hali ham ko‘proq reproduktiv topshiriqlar, namunani takrorlash, texnik mashqning maqsadga aylanishi, badiiy jarayonning mazmuniy tahlildan uzilishi, o‘quvchining individual vizual tafakkurini emas, o‘qituvchi kutgan “to‘g‘ri rasm”ni yetkazib berishga qaratilgan baholash bilan cheklanib qolmoqda. Natijada san‘at ta‘limining eng muhim vazifasi — obrazli tafakkur, vizual savodxonlik, estetik mulohaza va shaxsiy ifodani shakllantirish — ikkinchi planga tushib qoladi. Shunday ekan, mazkur maqolaning ilmiy muammosi quyidagicha shakllantiriladi: tasviriy san‘at ta‘limi qanday metodik, didaktik va baholash tamoyillari asosida tashkil etilganda u o‘quvchida vizual savodxonlik, ijodiy tafakkur, tanqidiy estetik mulohaza va madaniy ongning samarali rivojlantirishga oladi? Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda inson matnlar dunyosidagina emas, tasvirlar, ikonalar, reklama, interfeys, raqamli kontent va sun‘iy yaratilgan vizual oqimlar dunyosida yashamoqda; demak, tasvirni yaratishdan ko‘ra uni to‘g‘ri o‘qish, tanlash, talqin qilish va baholash ham muhim kompetensiyaga aylanmoqda. Vizual savodxonlik endi san‘at maktablarining tor masalasi emas, balki umumta‘lim va oliy ta‘limda ham fuqarolik madaniyati, media savodxonligi va tanqidiy tafakkurning tarkibiy qismi bo‘lib bormoqda. Shu ma‘noda tasviriy san‘at ta‘limi o‘quvchini nafaqat rassom, balki vizual axborot bilan yashovchi zamonaviy subyekt sifatida tayyorlaydi; unda ko‘rish va tushunish o‘rtasidagi masofa qisqaradi, his etish va tahlil qilish birlashadi, shakl va mazmun o‘rtasidagi munosabat anglanadi. Ba‘zan birgina rasm butun bir darslikdan ko‘proq savol tug‘diradi; yaxshi ta‘lim esa aynan shu savollarni yoqib yuborishi bilan qadrli.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot sifat jihatidan nazariy-konseptual va tahliliy xarakterga ega bo‘lib, unda tasviriy san‘at ta‘limining ilmiy-metodik asoslarini izohlash uchun bir-birini to‘ldiruvchi bir nechta usullardan foydalanildi. Avvalo, normativ va konseptual hujjatlar sharhi metodi qo‘llanildi: UNESCOning 2006-yildagi Road Map for Arts Education hujjati hamda 2024-yilgi UNESCO Framework for Culture and Arts Education san‘at ta‘limining maqsadi, tamoyillari, siyosiy ahamiyati va o‘quv tizimiga integratsiyasi nuqtai nazaridan o‘rganildi. Bu hujjatlarda “san‘at haqida o‘qitish”, “san‘at yordamida o‘qitish” va “san‘at orqali o‘qitish” g‘oyalari, san‘at ta‘limining inson huquqlari, madaniy xilma-xillik, inklyuziya, farovonlik va barqaror rivojlanish bilan aloqasi metodologik tayanch sifatida qabul qilindi. Ikkinchi bosqichda qiyosiy tahlil usuli yordamida OECDning ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga oid yondashuvlari, xususan PISA Creative Thinking konsepsiyasi hamda Visual Arts Conceptual Rubric materiali tahlil qilindi. Ushbu manbalar tasviriy san‘at ta‘limida baholash va kompetensiyaviy yondashuvni qayta ko‘rib chiqish imkonini beradi, chunki ular kreativlikni mavhum iste‘dod emas, balki o‘qitish, mashq, refleksiya va muloqot orqali rivojlantiriladigan subkompetensiyalar tizimi sifatida talqin qiladi.

Uchinchi bosqichda didaktik sintez usuli qo‘llanib, vizual savodxonlik, kompozitsion qaror qabul qilish, obrazli tafakkur, vizual argumentatsiya, semantik ko‘rish va estetik refleksiya kabi tushunchalar yagona pedagogik modelga birlashtirildi. Bunda UNESCOning vizual savodxonlikka doir materiallarida uchraydigan “tasvirni o‘qish”, “ko‘rishning ijtimoiy sharti”, “kelajakni tasavvur qilishdagi vizual komponent” kabi fikrlar ham nazariy fon sifatida inobatga olindi. To‘rtinchi bosqichda interpretativ metod asosida tasviriy san‘at ta‘limining amaliy vazifalari va metodik tarkibi izohlandi; ya‘ni natijada paydo bo‘ladigan rasm yoki kompozitsiyadan ko‘ra, uni yaratish jarayonidagi kuzatish, izlanish, variantlash, qayta ko‘rish, o‘zgartirish va asoslash bosqichlari pedagogik ma‘no markazi sifatida ko‘rib chiqildi. Metodologik nuqtai nazardan tadqiqot konstruktivistik, kompetensiyaviy va inson markazli yondashuvlarga tayanadi. Konstruktivistik yondashuvga ko‘ra, o‘quvchi tasviriy tajribani tayyor ko‘rinishda qabul qilmaydi, balki muhit, predmet, madaniy belgilar va o‘z tajribasi asosida ma‘no quradi; kompetensiyaviy yondashuv esa san‘at ta‘limini faqat bilimlar to‘plami emas, balki kuzatish, tahlil, ifoda, tanlov, muloqot, baholash va refleksiyaga tayangan kompleks faoliyat sifatida talqin qiladi. Inson markazli yondashuv san‘at ta‘limida standartlashtirilgan “to‘g‘ri natija”dan ko‘ra, shaxsiy mazmun, madaniy kontekst va estetik tajribaning individualligini e‘tirof etadi. Shuningdek, tadqiqotda fanlararo integratsiya tamoyili ham qabul qilindi, chunki tasviriy san‘at bugungi kunda tarix, adabiyot, me‘morchilik, dizayn, media savodxonligi, texnologiya va hatto tabiiy fanlar bilan tutashgan holda o‘qitilmoqda; UNESCO ham 2024-yilgi ramkada san‘at ta‘limining STEAM yondashuvi, mahalliy hamjamiyatlar va madaniy institutlar bilan hamkorlikda o‘qitish imkoniyatlarini alohida ko‘rsatadi. Metodologiyaning markaziy xulosasi shundan iboratki, tasviriy san‘at ta‘limini baholash yoki isloh qilish uchun “chizilgan rasm yaxshi chiqdi yoki yo‘q” degan sodda mezon yetarli emas; bunda ko‘rishning sifati, g‘oyaning yangiligi, ifodaning mantiqi, shakl va mazmun birligi, tanlovning asoslanganligi, tasviriy tilning ongli qo‘llanilishi va o‘quvchining refleksiv pozitsiyasi ham hisobga olinishi lozim. Metodologik jihatdan maqola aynan shu murakkablikni tushuntirishga qaratilgan: tasviriy san‘at ta‘limi qo‘l bilan ishlanadigan fan bo‘lishi bilan birga, ko‘z, ong va madaniy xotira bilan ham ishlaydigan intellektual maydondir.

Natijalar

Tahlil natijalari tasviriy san‘at ta‘limining samarali tashkil etilishi o‘quvchi shaxsida kamida yetti yirik kompetensiya klasterini shakllantirishini ko‘rsatdi. Birinchi klaster — vizual savodxonlik. Bu ko‘nikma nafaqat tasvir yaratish, balki tasvirni o‘qish, undagi semantik qatlamlarni ajratish, rang, chiziq, ritm, faktura, kompozitsion markaz, perspektiva, miqyos, kontrast va ramziy elementlarning ma‘nosini tushunishni anglatadi. Vizual savodxonlik rivojlangan o‘quvchi suratni “ko‘radi”, lekin oddiy ko‘rish bilan cheklanmaydi; u tasvirning qanday tashkil etilgani, nimani yashirgani, nimani urg‘ulayotgani, qanday emotsional va madaniy ta‘sir hosil qilayotganini mulohaza qiladi. Bu kompetensiya bugungi reklama, raqamli media, interaktiv interfeys va sun‘iy yaratilgan tasvirlar oqimi davrida alohida ahamiyat kasb etadi. Ikkinchi klaster — ijodiy tafakkur. OECD ta‘rifiga ko‘ra kreativlik g‘oyalarni generatsiya qilish, baholash va takomillashtirishga olib keladigan tafakkur bo‘lib, tasviriy san‘at darsi bu jarayon uchun tabiiy laboratoriya vazifasini bajaradi. O‘quvchi

bir mavzuga oid bir nechta kompozitsion yechim ishlab chiqishi, turli rang sxemalarini solishtirishi, ifodaviy vositalarni almashtirishi, abstraksiya va konkretlik orasida tanlov qilishi, mazmunni qayta kodlashi mumkin; bu esa kreativlikni “ilhom kelganda ishlaydigan narsa”dan ko‘ra, mashq va refleksiya bilan mustahkamlanadigan faoliyat sifatida shakllantiradi. Uchinchi klaster — tanqidiy fikrlash va vizual argumentatsiya. Tasviriy san’atda “men shunday chizdim, chunki yoqdi” darajasidan “men kompozitsion markazni shu joyga ko‘chirdim, chunki mazmuniy urg‘u shu yerda kuchayadi” darajasiga o‘tish muhim; bu esa o‘quvchini o‘z vizual qarorini asoslashga o‘rgatadi. OECDning Visual Arts Rubric materiali aynan shu subko‘nikmalarni o‘qitishda aniq ko‘rsatkichlar sifatida ko‘rishga yordam beradi. To‘rtinchi klaster — estetik did va emotsional-semantik sezgirlik. San’at ta’limi o‘quvchida nafaqat “chiroyli” va “xunuk”ni ajratish, balki estetik bahoning tarixiy, madaniy va kontekstual tabiatini anglash qobiliyatini shakllantiradi. Bu yerda o‘quvchi obraz bilan hissiy aloqaga kirishadi, lekin shu hissiylikni tahlilsiz qoldirmaydi; aksincha, u emotsional taassurotni kompozitsiya, rang, ritm va timsol vositalari bilan bog‘lay boshlaydi. Beshinchi klaster — madaniy identifikatsiya va xilma-xillikni anglash. UNESCO san’at va madaniyat ta’limini madaniy xilma-xillikni hurmat qilish, o‘zlikni anglash va jamiyatlararo muloqotni kuchaytirish bilan bog‘laydi; tasviriy san’at darsi esa milliy tasviriy meros, xalq amaliy san’ati, mahalliy ornamentika, me’moriy bezaklar, tarixiy miniatura, zamonaviy dizayn va global vizual oqimlarni solishtirish orqali o‘quvchiga “men kimman?” va “boshqalar qanday ko‘radi?” degan savollarni berish imkonini yaratadi. Oltinchi klaster — fanlararo ko‘chirish va o‘qish natijalarining transferi. UNESCO materiallarida san’at ta’limi yozish, o‘qish, gapirish, hamkorlik, ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar va hatto boshqa fanlardagi natijalarga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatishi qayd etiladi. Bu, masalan, biologiyada shakl va struktura kuzatuv, geografiyada xarita va landshaft tasviri, tarixda ikonografik manbalarni tahlil qilish, adabiyotda obrazli tasavvur va metaforik tafakkur, texnologiyada dizayn fikrlashi bilan tutashadi. Yettinchi klaster — refleksiv o‘zini baholash. Yaxshi tashkil etilgan tasviriy san’at darsida o‘quvchi faqat mahsulot topshirmaydi; u eskizdan yakuniy variantgacha bo‘lgan jarayonni kuzatadi, o‘z xatolarini ko‘radi, boshqa variantlarni solishtiradi, nega ma’lum bir yechimdan voz kechgani yoki uni tanlaganini tushuntiradi. Tadqiqot yana shuni ko‘rsatdiki, tasviriy san’at ta’limida samaradorlik pasayishining asosiy omillari sifatida reproduktiv topshiriqlarga ortiqcha tayanish, ko‘nikmalarni baholashda faqat “chiroyli chiqishi”ga e’tibor qaratish, vizual tahlil va san’at asarini o‘qish faoliyatining kamligi, o‘quvchilarning individual uslubini rag‘batlantirish o‘rniga bir xil natijani kutish, o‘qituvchilarning zamonaviy vizual madaniyat, fotografiya, raqamli illustratsiya va dizayn bilan ishlash bo‘yicha metodik tayyorgarligi yetarli emasligi kiradi. Bundan tashqari, raqamli vizual muhit tasviriy san’at ta’limi oldiga yangi vazifalarni qo‘yadi: o‘quvchi endi faqat qog‘oz va bo‘yoq bilan emas, ekran, foto, montaj, raqamli kollej, sun’iy tasvir va vizual manipulyatsiya bilan ham ishlashni o‘rganishi kerak. Shuning uchun zamonaviy metodik model analog va raqamli vositalarni qarama-qarshi qo‘ymay, ularni ko‘rish, tasavvur qilish va ifoda etishning bir-birini boyituvchi platformalari sifatida ko‘rishi zarur. Xullas, natijalar tasviriy san’at darsi muvaffaqiyatli tashkil etilganda u faqat rasm emas, tafakkur ham chizishini ko‘rsatdi.

Muhokama

Olingan natijalar tasviriy san'at ta'limini yangicha ko'rish zarurligini ko'rsatadi, biroq bu yo'lda bir qator murakkab didaktik, tashkiliy va baholashga oid muammolar mavjud. Birinchidan, tasviriy san'at ta'limi ko'pincha ikki chekka pozitsiya orasida qolib ketadi: bir tomondan u faqat erkin ilhom va hissiy ifoda maydoni deb qaraladi, ikkinchi tomondan esa faqat texnik ko'nikmalar va qoidalarning yig'indisiga aylantiriladi. Aslida samarali san'at pedagogikasi bu ikki qutbning muvozanatini talab qiladi: texnik savodxonliksiz ifoda yuzaki bo'lishi mumkin, lekin erkin g'oya va mazmuniy qidiruvsiz texnika sovuq mashqqa aylanadi. Ikkinchidan, baholash muammosi alohida e'tibor talab qiladi. An'anaviy baholash ko'pincha yakuniy rasmning tashqi ko'rinishini baholaydi, bu esa ijodiy tafakkurning eng muhim qismlarini — qidiruv, xato, variantlash, qayta ishlash, asoslash va refleksiyaning ko'rinmas qiladi. OECDning ijodiy va tanqidiy fikrlash bo'yicha yondashuvi aynan shu nuqtada foydali: baholash "mahsulot chiroylimi?" savolidan ko'ra, "o'quvchi original g'oya ishlab chiqayaptimi, uni tekshirayaptimi, yaxshilayaptimi, tanlovini tushuntira olyaptimi?" degan savollarni qo'yishi kerak. Uchinchi muammo — vizual savodxonlikning ko'pincha rasmdan alohida tushuncha sifatida o'qitilmasligidir. Ko'plab darslarda o'quvchi tasvir yaratadi, ammo san'at asarini, plakatni, fotografiyani, reklama vizualini, ikonografik kodni yoki media tasvirini tahlil qilishga yetarlicha vaqt ajratilmaydi; natijada u tasvirning ishlab chiqaruvchisiga aylansa ham, uning tanqidiy o'quvchisi bo'lib ulg'aymaydi. Zamonaviy vizual madaniyat sharoitida bu jiddiy kamchilikdir, chunki manipulyativ tasvirlar, stereotiplar, algoritmik tavsiya oqimlari va sun'iy hosil qilingan estetik me'yorlar insonning estetik qarorini sezilmay boshqarishi mumkin. To'rtinchi masala — madaniy kontekst va mahalliylik. UNESCO hujjatlarida san'at ta'limi mahalliy hamjamiyatlar, madaniy institutlar, tirik meros tashuvchilari va joyga xos tajribalar bilan bog'lanishi kerakligi alohida ta'kidlanadi; bu shuni anglatadiki, tasviriy san'at ta'limi faqat global reproduksiyalar, internetdan olingan misollar yoki standart akademik natyurmort bilan cheklanmasligi, balki milliy bezak an'analari, mahalliy me'moriy detal, xalq amaliy san'ati, mintaqaviy rang tasavvuri va tarixiy estetik kodlar bilan ishlashi lozim. Beshinchi muammo — o'qituvchi tayyorgarligi. Tasviriy san'at o'qituvchisi faqat chiza oladigan mutaxassis bo'lishi yetarli emas; u vizual tahlil, san'atshunoslik asoslari, bolalar va yoshlar psixologiyasi, kompetensiyaviy baholash, portfel bilan ishlash, fanlararo integratsiya, raqamli vizual vositalar va media savodxonlik bo'yicha ham tayyor bo'lishi kerak. UNESCOning san'at ta'limi bo'yicha hujjatlarida ham o'qituvchilar va san'atkorlar tayyorgarligi, metodik materiallar yaratish va yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'qituvchilar tayyorlash dasturlariga kiritish zarurligi alohida qayd etiladi. Oltinchi masala — analog va raqamli ijod o'rtasidagi munosabat. Ba'zan raqamli vositalar san'atni "osonlashtirib yuboradi" degan xavotir bildiriladi, ba'zan esa aksincha, faqat digital formatlar zamonaviylik belgisi sifatida ideallashtiriladi. Ilmiy-metodik nuqtai nazardan ikkala qarash ham biryoqlama: qalam, bo'yoq, qog'oz, kollaj, faktura bilan ishlash hissiy-material tajribani beradi; raqamli vositalar esa variantlash, montaj, qatlamlar bilan ishlash, rang palitrasini sinash va tez iteratsiya uchun yangi imkoniyat yaratadi. Muhimi, vosita emas, uning pedagogik maqsadga bo'ysundirilganidir. Yettinchi masala — tasviriy san'atning ta'lim tizimidagi maqomi.

UNESCO san'at va madaniyat ta'limiga yetarli vaqt, joy, resurs va siyosiy e'tibor berish zarurligini ta'kidlaydi; aks holda u jadvaldagi "bo'sh qolsa o'tiladigan fan"ga aylanib qoladi. Bunday holat esa na o'quvchining ijodiy salohiyatini, na maktabning madaniy muhitini rivojlantira oladi. Shuning uchun tasviriy san'at ta'limining kelajagi uning "asosiy fanlarga qo'shimcha bezak" emas, balki sifatli ta'limning o'zagi ekanini tan olishga bog'liq. Rasm chizishning o'zi yetmaydi; qanday ko'rishni o'rgatish undan ham muhimroq. Chunki ko'rishni o'rganmagan ko'z, ba'zan juda chiroyli, lekin mutlaqo bo'sh tasvirlar yaratishi mumkin.

Xulosa

Tadqiqot natijalari tasviriy san'at ta'limi zamonaviy ta'lim tizimida marginal yoki ikkinchi darajali faoliyat emas, balki vizual savodxonlik, ijodiy tafakkur, tanqidiy mulohaza, estetik did, madaniy ong va refleksiv shaxsni shakllantirishning strategik maydoni ekanini ko'rsatdi. Birinchidan, tasviriy san'atni samarali o'qitish uchun o'quvchi faqat tasvir yaratuvchi emas, balki tasvirni o'quvchi, talqin qiluvchi va baholovchi subyekt sifatida ko'rilishi lozim. Ikkinchidan, ta'lim mazmuni reproduktiv nusxa ko'chirishdan kompetensiyaviy modelga o'tishi kerak; bunda kuzatish, vizual tahlil, kompozitsion qaror, g'oya generatsiyasi, variantlash, estetik argumentatsiya va refleksiv baholash asosiy o'rinni egallaydi. Uchinchidan, baholash tizimi yakuniy ishning sirtqi jozibasiga emas, jarayon va natijaning birligiga tayangan holda qayta qurilishi zarur. To'rtinchidan, mahalliy madaniy meros, xalq amaliy san'ati, zamonaviy vizual muhit va global san'at amaliyotlari o'rtasida muvozanatli metodik aloqa o'rnatish tasviriy san'at ta'limining mazmunini boyitadi. Beshinchidan, o'qituvchilarni tayyorlash tizimida san'atshunoslik, pedagogika, baholash metodikasi, vizual savodxonlik va raqamli vizual vositalar bilan ishlash bo'yicha integrallashgan tayyorgarlik modelini kuchaytirish zarur. Oltinchidan, san'at ta'limi bo'yicha siyosiy va institutsional qarorlar bu fanga jadvalda vaqt ajratish bilangina cheklanmasligi, balki resurs, metodik material, hamkorlik tarmoqlari va monitoring tizimi bilan mustahkamlanishi kerak. Umuman olganda, tasviriy san'at ta'limining haqiqiy kuchi yaxshi rasm chizdirishidagina emas, balki insonni tasvirlar bilan to'la dunyoda hushyor, sezgir, ijodkor va ma'noli yashashga tayyorlashidadir. San'at darsi muvaffaqiyatli bo'lsa, o'quvchi nafaqat qog'ozda rang tanlaydi, balki hayotda ham ma'no tanlashni o'rganadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. UNESCO. UNESCO Framework for Culture and Arts Education. Paris, 2024.
2. UNESCO. What You Need to Know About Culture and Arts Education. 2024.
3. UNESCO. Road Map for Arts Education. Lisbon World Conference on Arts Education materials, 2006.
4. UNESCO. Visual Arts (Diversity of Cultural Expressions sector overview).
5. OECD. Creative Thinking. OECD Education Topics.
6. OECD. PISA 2022 Creative Thinking.
7. OECD. Visual Arts Conceptual Rubric: Creativity & Critical Thinking.

8. OECD. How Are Education Systems Integrating Creative Thinking in Schools? PISA in Focus, 2023.
9. OECD. Fostering Creativity and Critical Thinking in University Teaching and Learning. Education Working Paper No. 280.
10. UNESCO. Seeing the Future: Visual Literacy as Visuality Process for Social Change. 2026.